

O'SMIRLARDA O'QUV FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH UCHUN MOTIVATSIYANI ANIQLOVCHI OMILLAR

Yodgorov Bobir Turob o'g'li
Osiyo xalqaro universiteti
magistratura talabasi

Ilmiy rahbar: Avezov Olmos
Ravshanovich

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'smirlilik yoshidagi o'quvchilarining o'quv motivatsiyasining psixologik-pedagogik xususiyatlari nazariy jihatdan asoslanadi, o'smirlarda o'quv faoliyatini rivojlantirish uchun motivatsiyani aniqlovchi omillar o'rganiladi hamda o'quv motivatsiyasi va o'quv motivlari nazariyasining asosiy masalalari muhokama qilinadi. Ijobiy ta'lim motivlarini rivojlantirish o'quvchi shaxsini tarbiyalashning ajralmas qismi sifatida uning ta'lim yutuqlariga erishish va akademik ko'rsatkichlarini yuksaltirishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: motivatsiya, o'quv faoliyati, ichki va tashqi motivatsiya, tashabbuskorlik, diagnostika, motiv, nazariya, amaliyot, printsiplar, kognitiv motiv, liderlik, reaktiv.

O'rganuvchining o'qish jarayoniga munosabatini hal qiluvchi omillardan biri – bu uning motivatsiyasi. Motivatsiyani 2 ga bo'lishimiz mumkin: ichki va tashqi. Ichki motivatsiyasi bor inson biror ishni shunchaki o'sha ish unga yoqqani uchun bajaradi. Tashqi motivatsiya esa shu ishdan biror manfaat bo'lganda yuzaga keladi.

Masalan, fizikadan qaysidir masalani qiziquvchanligi sababli yechishga intilish bu ichki motivatsiya. O'sha masalani yaxshi baho olish yoki o'qituvchidan dakki eshitmaslik uchun yechish – bu tashqi motivatsiya.

Ayrim o'qituvchilarning xatosi shuki, ular ta'lim jarayonida asosan tashqi motivatsiyaga suyanib qolishadi. Turli sovga'lar, stikerlar, maqtovlar ko'rinishidagi mukofotlash va jarima, qattiq tanbeh va hatto jismoniy choralari ko'rinishidagi jazolar asosida o'qish jarayoni tashkil etiladi. Ko'p sonli tadqiqotlar natijasiga ko'ra, tashqi motivatsiya shundoq ham ichki motivatsiyasi bor insonning ana shu ichki motivatsiyasini yo'qotishiga olib kelishi mumkin.

Tashqi motivatsiyaga urg'u berilgan darslarda o'quvchi fanga oid ma'lumotni emas, unga berilgan mukofot yoki jazoni eslab qolishi osonroq bo'ladi. Masalan, Biologiya fani o'qituvchisi dars payti har bir to'g'ri javob uchun bittadan konfet bergan bo'lsa, bir necha kun o'tib o'quvchilar konfet yeganini eslaydi-yu, to'g'ri bergan javoblarini unutib qo'yadi. Yoki xuddi o'sha darsda, noto'g'ri javob uchun, o'quvchilarni turg'izib qo'yib, so'kilsa, bola ma'lumotlarni emas, turib, so'kish eshitganini yaxshiroq eslab qoladi.

O'quvchilarning ta'lim faoliyati motivatsiyasi kabi tushuncha bolaning faoliyati va xatti-harakatlarini tushuntirish uchun zarurdir. Bu nazariy va amaliy jihatdan dolzarb muammodir. U pedagogika va pedagogika psixologiyasida markaziy o'rinlarni egallaydi.

O'quvchilarning o'quv faoliyati motivatsiyasining diagnostikasi ba'zi asosiy fikrlarni aniqlashga imkon beradi. Maktab o'quvchilari dastlab harflar va raqamlarni yozishga, baho olishga, keyin esa bilim olishga qiziqishadi. Kognitiv motivlar ba'zi omillardan printsiplar va naqshlarga o'tadi.

8 yoshga kelib maktab o'quvchilari rasm chizishga, modellashtirishga, masalalar yechishga ko'proq e'tibor berishadi, lekin ular qayta aytib berishni, she'rlarni yoddan o'rganishni yoqtirmaydilar. Ular liderlik va tashabbus ko'rsatishi mumkin bo'lgan vazifalarga qiziqish ko'rsatadi. O'smirlik yoshidagi o'quvchilarning ta'lim motivatsiyasining xususiyatlari orasida o'qituvchi tomonidan qo'yilgan maqsadlarni qabul qilishga tayyorlik mavjud. O'quvchilar mustaqil ravishda ma'lum bir ketma-ketlikda bajarilishi kerak bo'lgan muhim vazifalarning mantiqiy zanjirini tuzadilar. Ular muammolarni hal qilish bosqichlarini nomlaydilar, maqsadlarning xususiyatlarini aniqlaydilar. Maqsadni zaif belgilash darsda e'tiborning yetishmasligiga olib keladi. Ular sinfdagi muvaffaqiyatsizlikni, o'rganishni, yangi bilimlarni olishni istamasliklarini ifoda etadilar.

Maktab o'quvchilarining o'quv faoliyati motivatsiyasini rivojlantirish hissiy soha bilan chambarchas bog'liqdir. Agar o'quvchi yaxshi baho olsa, bu ijobiy bo'ladi. O'quvchilar ta'sirchan, his-tuyg'ularning namoyon bo'lishi va ifodalanishida bevosita aloqadordir. Ular bu holatdan reaktiv, tez o'tishadi.

O'quvchilarning o'quv va kognitiv faoliyati motivatsiyasi qayta quriladi. Keyinchalik ular o'z darajalaridan qoniqa boshlaydi, bu esa ular bilan yangi turdagi munosabatlar qurish kerak ekanligiga ishoradir, ya'ni ular yetuk shaxs sifatida shakllanadi. Yangi bilimlarga, naqshlarga qiziqishi ortadi. O'sha vaqtda maktabda tez moslashish uchun yangi darajalarni shakllantirish zarur.

Asosiy o'smirlik yoshidagi o'quvchilarning ta'lim motivatsiyasini oshirish vazifalari quyidagilardan iborat:

- O'rganish va shakllantirish usullarini o'zlashtirish;
- Yosh xususiyatlarini o'rganish;
- Bilimga ishtiyoqni oshirish usullari bilan tanishtirish;
- Sinfdan tashqari mashg'ulotlar bilan shug'ullanish;
- O'z ishlanmalarimiz bankini yaratish;
- Ijobiy tajribani umumlashtirish va tarqatish.

Rivojlanish uchun o'smirlik yoshidagi o'quvchilarni o'quv faoliyatiga rag'batlantirishning turli usullari qo'llaniladi. Biroq, ularning hammasi ham uzoq vaqt davomida sinfdan ishlash, bilim olish istagini saqlab qolmaydi. O'quvchilar o'rganishga ijobiy munosabatni rivojlantirishlari kerak. Buning uchun o'qituvchi

o'quvchilar sinfda nima qilishni yaxshi ko'rishini bilishi kerak, bu esa ijobiy his-tuyg'ularni uyg'otadi.

Xulosa: *O'qituvchilar uchun o'quvchilarni qattiq o'qishga motivatsiya berish muhimdir. O'rgatish juda qiyin vazifa, lekin shu bilan bir vaqtda quvonchli tajriba va muvaffaqiyat tuyg'usi ham hisoblanadi. Bu uchun o'qituvchilar o'quvchilarga ishtiyoq va motivatsiyani qanday berish kerak ekanligini bilib olishlari zarur.*

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alavutdinova, N., & Ergasheva, L. (2024). *COMMUNICATIVE CHARACTERISTICS OF TEACHING THE UZBEK LANGUAGE AS A FOREIGN LANGUAGE*. *Science and innovation*, 3(B1), 29-34.
2. Aripova, S. (2024). *Linguistic and cultural characteristics of the translation of stories in English and Uzbek languages*. *Modern Science and Research*, 3(1), 98-101.
3. S. Israilova, & N. Alavutdinova (2023). *INTERCULTURAL COLOR INTERPRETATION*. *Science and innovation*, 2 (C12), 111-115. doi: 10.5281/zenodo.10392062
4. Taxirovna, A. S. (2023). *EXPLORING LINGUISTIC AND CULTURAL CHARACTERISTICS IN THE TRANSLATION OF STORIES: ENGLISH AND UZBEK PERSPECTIVES*. *ENG YAXSHI XIZMATLARI UCHUN*, 1(6), 59-62.
5. Taxirovna, A. S. (2024). *Features of Uzbek and English story translations*. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 2(2), 202-208.
6. Отажоновна, М. (2016). *ИЖОДКОР БАДИИЙ ТАФАККУРИДА ВОҚЕЛИКНИНГ МИФОЛОГИЗАЦИЯЛАНИШИ*. *ВЕСТНИК КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ БЕРДАХА*, 32(3), 127-129.